

ВІЙСЬКОВІ АСПЕКТИ ЦІННІСНО - ОРІЄНТАЦІЙНИХ УСТАНОВОК МОЛОДІ УКРАЇНИ

Вивчення готовності молоді до військової служби показує наявність тривожних тенденцій, які стосуються стійкості оборонної свідомості молодого покоління. Це, з однієї сторони, є наслідком кризового стану українського суспільства взагалі, а з другої – недостатньої, а подекуди й зневажливої уваги держави до проблем збройних сил і обороноздатності держави в цілому.

Престижність військової служби падає не тільки в очах військовослужбовців, які першими на собі відчують всі її негаразди, а й серед широких верств населення. Продовжує слабнути психологічна та фізична готовність молоді до військової служби.

Агонізуючи, імперія Рад залишила новій Українській державі не лише одну з найбільш боєздатних частин своєї армії – майже мільйонне угруповання військ на терині колишніх Київського, Одеського та Прикарпатського військових округів, значну частину ядерної зброї, а й найдосконалішу в світі систему ідеологічної обробки людини зі зброєю. На протязі десятиліть ця система демонструвала свою спроможність формувати у молоді необхідні правлячій радянській партійній еліті ідеологічні засади та ціннісні орієнтації, на досить високому рівні проводити військово - патріотичне виховання підростаючих поколінь.

З початком руйнації імперії, одним з важливих чинників якого став крах її ідеологічної доктрини, почалося обвальне падіння всієї системи ідейно - політичної обробки особового складу Радянської

Армії. Це підтверджують і дані соціологічного опитування особового складу двадцяти однієї військової частини колишньої Радянської Армії, які були дислоковані на терині України (Опитування проводилося автором в квітні 1992 року. Репрезентативна вибірка склала 494 чоловіка, які представляли усі категорії військовослужбовців). Загальною для всіх респондентів, серед яких 61 відсоток позитивно віднісся до створення Україною власної армії, була думка про те, що Збройні Сили СРСР за останні десять років (тобто з 1980 по 1990 рр.) втратили такі якості, як моральний дух, марку, порядність, чесність військовослужбовців. Далі, з великим відривом від вище названих, йдуть якості, які репрезентують професіоналізм офіцерів, стан техніки та обладнання, відносини між офіцерами та рядовими.

На превеликий жаль, за роки незалежного існування держави і розбудови її Збройних Сил, корінного перелому у становленні нового механізму ідеологічної роботи як серед допризовної молоді, так і безпосередньо у військових частинах не відбулося.

В цілому продовжує функціонувати стара радянська система політико - виховної роботи, дещо прикрита жупелом нової назви – “гуманітарна”. В горезвісних ленінських кімнатах, перейменованих в світлиці, замість портретів членів Політбюро ЦК КПРС з'явилися мало схожі на живих людей малюнки колишніх гетьманів України, які на думку керівників ідейно-виховної роботи в Збройних Силах України, повинні надихати воїнів на ратні подвиги. Нічого не привнесено нового і в гуманітарну підготовку особового складу частин та підрозділів, так як колишні політпрацівники, які зараз називаються заступниками з виховної роботи, проводять все тіж самі політичні заняття. Тільки в освітленні історичного минулого нашої держави старих комуністичних ідолів - героїв замінили на нових - старих, переважно галичанського походження, ще менше пов'язаних з героїчним минулим народу України, який складають як титульні українці, так і представники інших націй та народностей, які є громадянами нашої держави.

А чи могло статися інакше в державі, якою ось уже майже десять років “незалежного розвитку” продовжує керувати стара

компартийна номенклатура радянського закалу, якій все рівно, які ідеї втілювати в життя, аби самій було "сухо та комфортно". Ідеологи незалежності так і не змогли за цей час висунути якусь об'єднуючу весь народ України ідею розвитку. Ідею, яка у скрутну годину змогла б підняти моральний дух вояків і дати їм натхнення на ратні подвиги, а в мирні роки прищеплювала б якості громадянина і патріота, формувала моральну і психологічну готовність молоді до захисту Батьківщини.

З метою виявлення сучасного стану ціннісних орієнтацій допризовної та призовної молоді, військовослужбовців строкової служби, на протязі 1997 – 2000 років викладачами і студентами факультету психології Донецького інституту соціальної освіти було проведено експериментально - психологічне дослідження, в якому прийняли участь випускники загальноосвітніх шкіл м. Донецька та Донецької області, вихованці Донецького військового лицю з посиленою фізичною підготовкою, військовослужбовці строкової служби Донецького з'єднання Національної гвардії України, курсанти одного з навчальних підрозділів Збройних Сил України. Всього в дослідженні прийняли участь 835 чоловік. Використовувалися адаптований варіант методики "Ціннісні орієнтації", розробленої М.Рокичем, опитувальник термінальних цінностей (ОТеЦ), створений І. Сеніним та методика вивчення соціально - психологічної готовності до служби в армії (М. Томчук).

Як показало дослідження, під впливом високого ступеня нестабільності і невизначеності життя, неясності перспектив соціального розвитку суспільства, матеріальних негараздів, а також зниження престижності військової служби і армії в цілому, у більшості юнаків формуються негативні установки до служби у Збройних Силах України. Лише четверта частина опитаних має середній рівень соціально-психологічної готовності до служби в армії, а у майже 35 відсотків мотивація до служби – взагалі негативна. Це свідчення того, що значна частина тих, хто потенційно може бути призваний на військову службу не бачить в армії елементів стабільності суспільства і впевненості в майбутньому. Не випадково тому, що майже третина випускників

військового ліцею, на протязі всіх років проведення дослідження, вказували на небажання подальшого продовження служби в армії і демонстрували готовність до зміни роду діяльності на таку, яка б не була пов'язана з військовою службою. При тому, більш як дві третини ліцеїстів, мають нахили до професій, які пов'язані з обслуговуванням людей і спілкуванням. Творчі спеціальності майбутніх професійних військовиків практично не приваблюють.

Була виявлена також стійка тенденція значного зниження інтересу до військової служби по мірі набуття молодими людьми армійського досвіду. Це пов'язане з тим, що до призову на військову службу уяви молоді про армійське життя далекі від реальності, переважно ідеалізовані. Тому, у випускників шкіл, курсантів навчального підрозділу після перших двох місяців служби, а також у першокурсників військового ліцею переважають мотиви, які пов'язані з обов'язком (служити необхідно тому, що цього вимагають конституція України і закон "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"). У випускників же військового ліцею, військовослужбовців останніх періодів строкової служби переважають мотиви направлені на самоудосконалення:

- служба допоможе мені стати фізично сильним і виносливим;
- знання та вміння отримані в армії пригодяться в житті;
- після служби у мене буде більше шансів стати студентом інституту, технікуму і т.д.;
- в армії я одержу нову спеціальність, яка мені знадобиться в житті;
- навчусь більше розбиратися в людях,
- хочу стати більш організованим та досвідченим;
- хочу сформувані важливі для справжнього чоловіка риси характеру.

Між тим важливо відзначити, що після перших двох періодів служби у військовослужбовців, а у ліцеїстів після першого року навчання, відбувається переоцінка цінностей, підвищується самосвідомість, вони прагнуть самореалізувати себе, розвинути здібності, і одержати глибокі знання з тих військових

спеціальностей, які можуть знадобитися після служби. Одночасно майже 60 відсотків молодих людей виразили відсутність довіри до існуючих державних інститутів влади, невпевненість у завтрашньому дні.

Військовослужбовці останнього періоду служби, як і випускники військового ліцею не мають чіткої уяви про те, чим займуться після завершення, відповідно, строкової служби і навчання в ліцеї: більшість з них вважають, що армія повинна навчити їх переборювати життєві проблеми.

Майбутнє нашої країни формується сьогодні. Воно можливо лише на шляху побудови економічно розвинутої держави, демократично – налаштованого громадянського суспільства, в якому головною цінністю буде не державний інститут, не держава в цілому, які б назви (“радянська”, “національна”, “незалежна” і т.ін.) вона не переймала, а кожна конкретна людина. А це стане можливим, якщо від управління державою буде відвернута колишня радянська партноменклатура, яка в результаті Серпневої бюрократичної революції 1991 року, перехватила історичну ініціативу у демократично налаштованих верств населення і продовжує насилля над власним народом. Лише тоді, коли до влади у державі прийдуть люди, не пов’язані з номенклатурним минулим колишнього СРСР, стане можливим висунення і реалізація такої національної ідеї в якій “кожна людина – понад усе”, а загальнолюдські цінності переважатимуть над вузько національними. А отже буде вироблена конкретна програма заходів для корінної зміни відношення молоді до своєї держави, до служби в своїй армії, розвитку патріотичної свідомості молодих людей.

Тільки в державі, яка існує для людини, а не людина для державного чиновника, можливе формування таких ціннісних орієнтацій молоді, які будуть направлені на подальший розвиток як суспільства, так і індивідуальних якостей особистості.

Література

1. Доброскін М.Є. Гуманізація та гуманітаризація вищої технічної освіти в світлі громадської думки // Нові технології навчання. Науково-методичний збірник. – Вип. 20. – Київ, 1995.

2. Іванова Т.В. Методичні аспекти виховного процесу у вищій школі // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. – Вип. 13. – Київ, 1998.
3. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. М., 1989.
4. Козлова О.Г. Іноваційна діяльність як фактор розвитку творчого потенціалу педагогів // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. – Вип. 13. – Київ, 1998.
5. Красовицький М.Ю. Виховна робота в школі: досвід і проблеми. Київ, 1992.
6. Любашенко О.В. Методологічні аспекти педагогічного стимулювання у навчально-виховному процесі // Нові технології навчання. Науково-методичний збірник. – Вип. 20. – Київ, 1995.
7. Харламов И.Ф. Педагогика. Минск, 1998.